

AKRAN ZORBALIĞI

Akran Zorbalığı Nedir?

- Akran zorbalığı, okullarda bir ya da birkaç çocuğun bir başka çocuğa karşı yaptığı saldırgan davranışlar olarak tanımlanmaktadır.
- Bir davranışın akran zorbalığı olarak tanımlanması için üç temel özellik gerekmektedir:
 - 1- Davranışın zarar verme niyetiyle kasıtlı olarak yapılması
 - 2- Davranışın tekrarlanması ve sürekli olması
 - 3- Çocuklar arasında güç dengesizliğinin olması (fiziksel, zihinsel, sosyal ve yaş gibi)

Akran Zorbalığının Yaygınlığı

- Akran zorbalığı okul öncesi dönemden itibaren gözlemlenmektedir.
- Eğitimin her kademesinde yaygındır.
- Araştırmalar akran zorbalığının ilkokulun sonlarına doğru arttığını, ortaokulda en üst seviyeye ulaştığını ve lisenin sonlarında ise azaldığını göstermektedir.

Zorbalık Nereelerde Görülür?

- Sınıf
- Koridor
- Okul bahçesi
- Oyun sahası (basketbol, futbol)
- Kantin
- Yemekhane
- Tuvalet
- Spor salonu, soyunma odası
- Atölye ve laboratuvar
- Okul servisi veya okul yolu
- Yatakhane ve banyo (yatılı okullarda)

Akran Zorbalığının Türleri

- **Fiziksel zorbalık:** Çocuğa yönelik doğrudan fiziksel güç uygulanmasıdır.
- **Sözel zorbalık:** Çocuğa yönelik olumsuz sözel ifadelerin kullanılmasıdır.
- **İlişkisel/sosyal zorbalık:** Çocuğun arkadaşlık/sosyal ilişkilerine zarar vermeyi hedefleyen davranışların yapılmasıdır.

Siber zorbalık: Teknolojik aletlerle (örn. cep telefonu, bilgisayar) yapılan davranışlardır.

Akran Zorbalığında Farklı Gruplar

- Akran zorbalığı okuldaki tüm çocukları ve okul ortamını etkilemektedir.
- Akran zorbalığı durumlarında yer alan çocukları 4 temel grupta ele alabiliriz:
 1. Zorbalık yapanlar
 2. Zorbalığa maruz kalanlar
 3. Hem zorbalık yapan hem de aynı zamanda zorbalığa maruz kalanlar
 4. İzleyiciler (olaya tanıklık edenler)

Akran Zorbalığına Neden Olabilecek Faktörler

- Akran zorbalığına neden olabilen birçok faktör bulunmaktadır. Ancak hiçbir bireysel veya ailesel özellik tek başına akran zorbalığının nedeni değildir. Bu faktörlerin incelenmesi akran zorbalığını önleme ve zorbalıkla baş etme konusunda oldukça önemlidir.
- Bu faktörlerin incelenmesi akran zorbalığını önleme ve zorbalıkla baş etme konusunda oldukça önemlidir.

Zorbalık Yapan Çocukların

Bireysel Özellikleri	Ailesel Özellikleri
• Başkaları üzerinde egemenlik kurmayı sevme• Saldırganca davranmaktan gurur duyma• Diğerlerinin duygularına karşı duyarsız olma, empati kurmakta güçlük yaşama• Sosyal ve duygusal becerilerde zayıflık• Düşünmeden, tepkisel ve aceleci davranma• Öfke kontrolü problemi yaşama• Yetişkinlere karşı itaatsiz davranışlarda bulunma• Okul dışındaki ortamlarda da saldırganca davranma	• Anne-baba arasında çatışma• Aile içi şiddet, fiziksel ve/veya duygusal istismar• Anne-babanın ilgi, sevgi, yakınlık göstermemesi• Çocuğa fiziksel ceza verilmesi• Çocuğun saldırgan davranışlarla istediğini elde edebilmesi• Aile içi iletişimin zayıf/kopuk olması• Aile içinde olumsuz rol modellerinin olması (örn. Küfürlü konuşan veya şiddet uygulayan anne-babalar/kardeşler)

Zorbalığa Maruz Kalan Çocukların

Bireysel Özellikleri	Ailesel Özellikleri
• Çekingen, içe kapanık, itaatkâr olma• Düşük benlik saygısı ve özgüven• Sosyal ortamlarda endişeli, kaygılı, güvensiz davranışlar sergileme• Farklı fiziksel özelliklere sahip olma (örn. aşırı kısa/uzun boy, aşırı zayıf/kilolu, kekemelik, diş teli – gözlük kullanma)• Fiziksel veya zihinsel engel/farklılığa sahip olma• Dezavantajlı gruba ait olma (göçmen/etnik azınlık)	• Aşırı koruyucu ve kollayıcı anne babalar• Aile içi iletişimin zayıf/kopuk olması• Çocuğun aile ortamında saldırgan davranışlara maruz kalması

Hem Zorbalık Yapan Hem Zorbalığa Maruz Kalan Çocukların

Bireysel Özellikleri	Ailesel Özellikleri
• Zorbalık yapan ve zorbalığa maruz kalan grubun özelliklerini aynı anda taşıma• Hem kaygılı hem saldırgan yapıda olma• Arkadaşları tarafından dışlanan	• Aile içinde şiddet ve baskıyla yetiştirilme• Aile ortamında saldırganlığa maruz kalma• Anne-babanın ilgisiz davranması• Anne-babanın tutarsız disiplin yöntemleri uygulaması

Zorbalık Konusunda Yapılması Gerekenler

1. Çocuğunuzla zorbalık hakkında konuşun.
2. Zorbaca davranışlarına onay vermediğınızı belirtin.
3. Çocuğunuza yardımcı olun.
4. Çocuğunuzun sosyal ve duygusal becerileri (paylaşma, yardım etme, duyguların ifade edilmesi) konusunda destekleyin.
5. Çocuğunuzla konuşun ve onu destekleyin.
6. Zorbalıkla baş edebilmesi için ona yardımcı olun.
7. Neler yapabileceği konusunda çocuğunuza destek olmaya çalışın.
8. Okulu bilgilendirin.

Anne-Babalara Genel Öneriler

Anne-babalar, bir yandan çocuklarının gelişimine katkıda bulunurken bir yandan da akran zorbalığının önlenmesini sağlayabilirler:

- Olumlu anne-baba tutumu
- Sağlıklı iletişim
- Olumlu rol model olma

Olumlu Anne-Baba Tutumu

- Çocuğa sevgi ve ilgi gösterilmesi
- Ev içerisindeki kuralların net belirlenmesi ve tutarlı bir şekilde uygulanması

Sağlıklı İletişim

- Çocuğun kendisini rahat ifade edebileceği bir aile ortamı yaratılması.
- Günün nasıl geçti? Bugün okulda seni en mutlu eden şey neydi? Bugün seni üzen bir şey yaşadın mı, bu konuda neler yaptın? gibi sorularla sohbet edilerek çocuğun okul yaşamına dair bilgi alınması.

Olumlu Rol Model Olma

- Çocuklar anne-babalarının davranışlarını gözlemler ve taklit ederler. Kendi davranışlarınız ile çocuğunuza rol model olabilirsiniz.

Kaynakça

Açıl, 2015; Nishina ve Juvanen 2005; Rigby, 2003; Shore, 2006

Alikaşifoğlu ve ark., 2007; Guerra, Williams ve Sadek, 2011; Gültekin ve Sayıl 2005; Hicks ve ark., 2018; Kaltiala-Heino ve ark. 1999; Kepenekci ve Çınkır, 2006; Li, 2006; Mynard, Joseph ve Alexander, 2000; Papanikolaou, Chatzikosma ve Alsaker ve Gutzwiller-Helfenfinger, 2009; Bradshaw ve ark., 2009

Baldry ve Farrington, 1999; Bronfenbrenner, 1986; Duncan 2004; McGrath, 2007; Olweus, 1993, 2005; Pellegrini 1998; Rigby, 2002; Rodkin ve Hodges 2003; Schwartz ve ark., 1997, Ural ve Özteke 2007

Barboza, 2008; Bernstein ve Watson 1997; Carvalho, 2020; Hazler 1996; Nansel ve ark., 2001; Olweus 1980; Reid ve ark. 2004; Smith ve Sharp, 1994 ;Smith 2004; Şirvanlı-Özen 2006

Beale, 2001; Dinner, 2015; Kartal ve Bilgin, 2009; Kurt, 2019; Yeşil, 2011

Boulton ve Smith, 1994; Craig, 1998; Olweus, 1993; Pekel-Uludağlı ve Uçanok, 2005; Rigby, 2003

Camodeca, Goossens, Meerum Terwoog ve Schuengel, 2002; Gökkaya ve Tekinsav Sütücü, 2020; Jacobs, 2008; Menesini ve ark., 2003

Çankaya, 2011; Dinner, 2015; Gür, 2019; Pişkin ve Ayas, 2011; Yeşil, 2011

Gültan, 2019; Kumpulainen ve ark., 1998

Gültekin ve Sayıl, 2005; Kapıcı, 2004; Menesini, Modena ve Tani, 2009; Olweus 1993, Slee 1995; Smith ve ark., 2004

Hinduja ve Patchin, 2010; Yeşil, 2011

Karataş, 2011; Smokowski ve Kopasz, 2005; Türktan, 2013

Kleio, 2011; Tural Hesapçıoğlu ve Yeşilova, 2015; Uçar, 2018

Olweus, 1993; Rigby, 2003

Olweus, 2003; Salmivalli ve ark., 1996

Pişkin ve Ayas, 2011

Not: Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün akran zorbalığı ile ilgili dokümanlarından derlenmiştir.